

TOPLANTI NOTU

FİLİSTİN BARIŞ SÜRECİNDEN BEKLENTİLER

DR. NABİL SHAATH

5 NİSAN 2006

TEPAV|EPRI 5 Nisan 2006'da Filistin eski Dışişleri Bakanı Nabil Shaath'ı ağırladı. Dar katılımlı toplantıda Filistin'de barış sürecinin işletilebilmesi için öngörüler tartışıldı. 1993 yılında Camp David'de fiili olarak Filistin tarafının müzakerecisi olarak katılan Shaath, İsrail – Filistin meselesinin başlangıç noktasından itibaren yaşanan barış çabalarını tarihsel anektodlar ile aktardı.

Shaath'ın aktardığına göre, 1990lı yılların başında dünya tarihinde önemli bir değişim meydana geldi. Soğuk Savaş dönemindeki iki kutuplu dünya düzeninde Amerikan en yakın müttefiki olan İsrail'in yanında yer alıyordu. Mısır Devlet Başkanı Abdel Nasser, Sovyetler Birliği ile yakın ilişki içine girince tüm Arap ülkeleri Amerika tarafından karşı blok olarak algılanıyorlardı. Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte ve Amerika'nın Körfez Savaşı ile bölgeye daha fazla nüfuz etmeye başlaması ile İsrail'in bölgede üstlendiği rol azaldı. Bu iki gelişme sonunda Amerika'nın Filistin'e yaklaşımı olumlu bir seyir izledi.

I. Bush döneminde Madrid'de (1991) başlayan İsrail – Filistin barış görüşmeleri Washington'da devam etti. Norveç'in başkenti Oslo'da 4 Mayıs 1994'te ilk defa İsrail ile Filistin Kurtuluş Örgütü, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın bazı bölgelerinde Filistin'e özerklik tanıyan geniş kapsamlı bir barış anlaşmasını imzaladı; böylece bölgede çözüme yönelik bir plan oluşturuldu. 1994'te Kahire'de detaylandırılan planın ardından, Washington'da ikinci kapsamlı özerklik anlaşması imzalandı. İki tarafın Oslo'nun yükümlülüklerini beş sene içinde yerine getirmeleri kararlaştırılarak; ilk üç sene geçici konuların çözüme kavuşturulması, takip eden yıllarda ise kalıcı çözüm için adımların atılmasına karar verildi. Ne var ki beklentiler sonuç vermedi; aşırı milliyetçi bir Yahudi tarafından, Tel Aviv'de İşçi Partisi lideri, Başbakan İzak Rabin'in öldürmesi ile İsrail'deki siyasi aktörler değişti; önce Netanyahu başa geçti. Sonraki üç senede barışa dair bir gelişme sağlanamadı.

2000 yılında Clinton gözetiminde Arafat ve Barak arasındaki görüşmeler Camp David'de gerçekleştirildi ancak sonuçsuz kaldı. Aynı yıl Amerikalı Senatör George Mitchell'in başkanlığını üstlendiği komisyonda Süleyman Demirel, AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana, eski Amerikalı senatör Warren Rudman ve Norveç Dışişleri Bakanı Torbjörn Jagland yer aldı. Komisyon, oybirliği ile İsrail politikalarının intifaya yol açtığı kanaatini ortaya koydu. Takip eden yıllarda ise ABD, Rusya, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nin hazırladığı barış planı, “yol haritası”, da İsrail ve Filistin'e sunuldu.

Shaath, konuşması sırasında barış için iki alternatifin söz konusu olduğuna değindi. Bu alternatiflerden ilki, önce sınırların belirlenerek, detayların daha sonra şekillenmesiydi. İkinci alternatif, adım adım detaylardan başlayan güven sağlayıcı bir şekilde çözüme

ulaşmak idi. İsrail temelde ikinci seçeneği benimseyerek ilerlemeyi tercih etti. Ancak bu yöntemin işlemediği görüldü, şu anda barış süreci sadece kağıt üzerinde var. Shaat, barış sürecinin komada olduğunu söyledi ve şunları ekledi: “Biz umutlu insanlar olduğumuz için öldü demiyoruz, komadadır, belki bir gün canlanabilir diyoruz.” Tüm bu olumsuzluklara rağmen, İsrail ve Filistin halkının 2/3’ünün barışı istediğini ve bunun da umut verici bir gelişme olduğunu ekledi.

İsrail – Filistin meselesinin çözüme ulaşması, Dr. Nabil Shaath’a göre ilk aşamada önerdiği dört temel hususun derhal sağlanmasına bağlı:

1. Karşılıklı ateşkesin sağlanması
2. Tutukluların değişimi (Filistin’de geçen Şubat ayında 1 İsraili tutuklandı)
3. Kuşatmanın sona erdirilmesi
4. Uluslararası ekonomik yardımın sağlanması ile beraber yatırım ve ticaret imkanlarının oluşturulması

Shaat, bu durumu Lübnan ile karşılaştırmalı olarak açıklamayı tercih etti. Ona göre, Lübnan’da bu koşullar yavaş yavaş sağlanıyor. Ateşkes ilan edildi, İsrail bu aralar geri çekilmek üzere, tutukluların değişimi için görüşmeler sürüyor ve uluslararası ekonomik yardım ülkeye akıyor. Lübnan örneğinde olduğu gibi Filistin’de bu süreçten geçmeli. İlk olarak İsrail halkı, Hamas ve Fatah tarafında ateşkes sağlanması konusunda herkes istekli. Kahire’de Filistinli mahkumların değişimi konusundaki görüşmeler devam ediyor. Bu iki unsur gerçekleşirse İsrail’in bölgeden geri çekilmemesi ve uluslararası yardımın ülkeye akmaması için herhangi bir neden yok. Ancak yukarıda yer alan konular tek taraflı bir eylem değil karşılıklı taahhüt ve sorumluluk gerekiyor. Shaath’a göre, duvarlar örerek, karşıdaki toplumun varlığını yok sayarak herhangi bir çözüme ulaşmak mümkün değil. Öncelikle güvenlik için karşılıklı ateşkes sağlanmalı ve kuşatma kaldırılmalı.

Shaat, konuşmasının diğer bölümlerinde mülteci sorununa ve eğitim konularına da değindi. Eski Dışişleri Bakanı, yukarıda bahsedilen bu dört maddeden oluşan ilk aşama yerine getirildikten sonra 1967’de çizilen sınırlar ile Filistin Devleti’nin kurulmasının sağlanabileceğini söyledi. Bu çözüm çerçevesinde, göçe zorlanan Filistinli mültecilerin geri dönme haklarını kapsayan Birleşmiş Milletlerin 194 nolu kararının uygulanabileceğini açıkladı. Shaath’ın verdiği anekdotlara göre bu mülteciler, kendilerine sorulduğu takdirde, İsrail bayrağı ve kimliği altında eski evlerinde yaşamaktansa tanınmış bir Filistin devletinde ve Filistin toprakları içinde yaşamayı tercih ediyorlar.

Shaat, daha sonra ülkedeki eğitim sistemi nedeniyle, Filistin’in potansiyeli çok yüksek olan bir ülke olduğuna değindi. Filistin’de 6-12 yaş arası okul terketme oranı %3; bu oran bölgedeki diğer ülkelerle kıyaslandığında (Mısır- %65) çok düşük bir oran. Filistin, bu alanda yatırım yapıldığı takdirde potansiyelini çok iyi değerlendirebilecek bir ülke. Shaath, örnek olarak high-tech endüstrisini verdi. Eski Dışişleri Bakanı’nın belirttiğine göre, eğer bu sektörde bölgeye yatırım yapılırsa, bu hem Filistin, hem de İsrail’in işine yarayacaktır çünkü Amerikan pazarlarına bu tip ürünler satan İsrail’de hala ucuz iş gücü bulma ile ilgili sorunlar vardır ve geçmişte bu ihtiyacı Hintli, Romen işçiler ile telafi

etmişlerdir. Yanbaşlarındaki eğitimli ve daha ucuz Filistinli işçileri kullanmak İsrail için de bir avantaj olacaktır.

Shaath, konuşmasının son bölümünde, Türkiye'nin gerek İsrail gerekse Filistin halkları ile olan yakın ilişkileri nedeniyle İsrail – Filistin barış sürecine büyük katkıları olabileceğini söyledi. Diplomatik olarak Kudüs'te, sanayi bölgesinin yeniden canlandırılması projesi ile ekonomik olarak Gazze'de, gözlemci gücü ile Hebron'daki çok uluslu barış gücünde ve yakın zamanda Lübnan'da bölgedeki varlığını gösterebileceğini, tüm bu faktörler dikkate alındığında Türkiye'nin etkin bir üçüncü ülke potansiyeli olma olasılığının yüksek olduğunu söyledi. Shaath son olarak ise İsrail'lilerin savaşa itilmektense barışa doğru çekilmelerinin gerekli olduğunu açıkladı.